

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

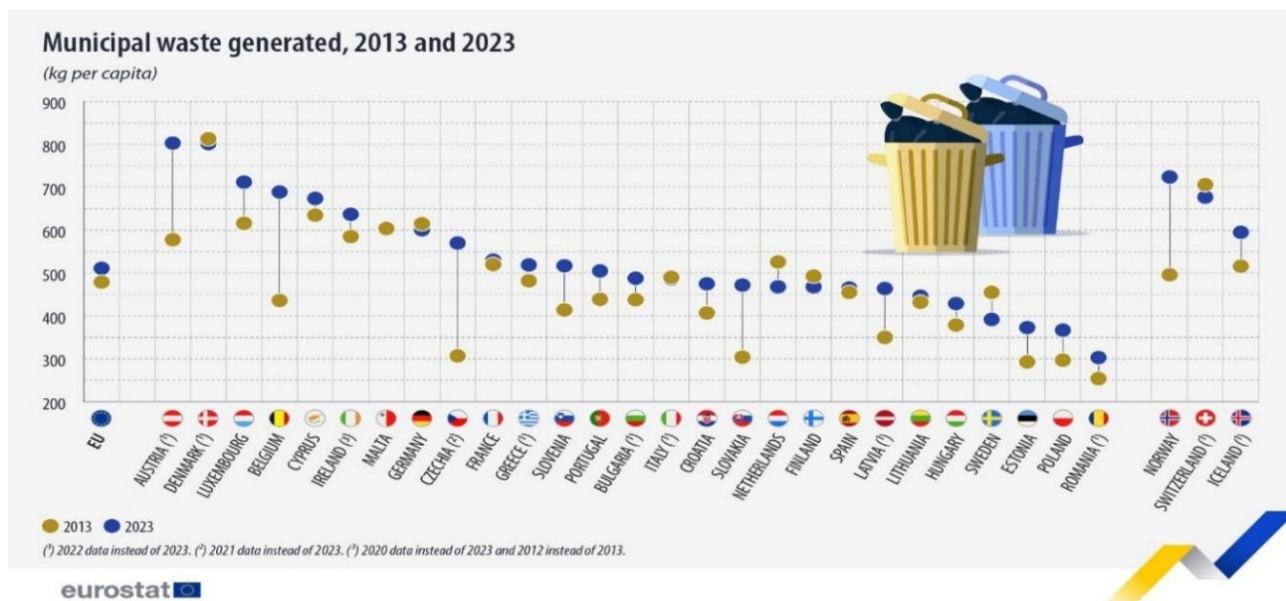
Analitinė apžvalga
25/106

2025-09-18

**Poveikio priemonės už atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimus
Europos Sąjungos valstybėse narėse**

Įgyvendindama Žaliojo kurso¹ tikslus, Europos Sąjunga (toliau – ES), be kita ko, siekia aukštesnių atliekų perdirbimo rodiklių, vienas iš jų – iki 2030 m. ne mažiau kaip 60 proc. savivaldybių surinktų ir apdorotų komunalinių atliekų pakartotinio panaudojimo ar perdirbimo².

Eurostato duomenimis³, 2023 m. vienam ES gyventojui vidutiniškai teko 511 kg komunalinių atliekų. Nors keletą paskutinių metų šis kiekis nežymiai mažėjo, tačiau, palyginus 2023 m. ir 2013 m., jis išaugo 32 kg. Kai kuriose šalyse (Austrijoje, Belgijoje, Čekijoje, Slovakijoje, kt.) per dešimtmetį stebimas ženklus komunalinių atliekų kiekio augimas, kitose – pokytis nežymus / stabilus rodiklis (žr. 1 paveikslą).

1 pav. **Susidariusių komunalinių atliekų kiekis 2013 ir 2023 m. (anglų k.)**

Šaltinis: Eurostatas⁴.

¹ Europos žaliasis kursas: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/european-green-deal/>

² Tvarus atliekų tvarkymas: kokių veiksmų imasi ES:

<https://www.europarl.europa.eu/topics/lt/article/20180328STO00751/tvarus-atlieku-tvarkymas-kokiu-veiksmu-imasi-es>

³ Municipal waste down by second consecutive year: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250213-1>

⁴ Ten pat.

Tai reiškia, kad ES šalys, norėdamos įgyvendinti ambicingus atliekų perdirbimo tikslus, turės aktyviai taikyti įvairias poveikio priemones, tarp jų – ir finansines (baudas, didesnes rinkliavas, kt.) gyventojams, kurie nesilaiko atliekų tvarkymo taisyklių.

Toliau šiame darbe aptariama, kokios poveikio priemonės už atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymą taikomos ES valstybėse narėse – Airijoje, Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Italijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Liuksemburge, Prancūzijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Vokietijoje.

Esminiai pastebėjimai:

- ES šalyse už komunalinių atliekų tvarkymą **atsakingos savivaldybės**, tačiau atsakomybė už taisyklių nesilaikymą (įspėjimai, baudos, kt.) reglamentuojama **skirtingo lygmens teisės aktuose**: nacionalinio (Airijoje, Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje, Suomijoje); ir nacionalinio, ir savivaldos lygmens (Belgijoje, Liuksemburge); žemių /savivaldos lygmens (Austrijoje, Vokietijoje / Italijoje, Slovėnijoje);
- kai kuriose šalyse (Lenkijoje, Liuksemburge, kt.) numatytos griežtesnės poveikio priemonės, **įskaitant didesnes baudas**, dėl pavojingųjų atliekų, tarp jų – baterijų, netinkamo šalinimo;
- jei atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymas sukelia žalą aplinkai ir pan., gali būti taikoma griežtesnė atsakomybė, tarp jų – ir **baudžiamoji** (Prancūzija, kt.);
- už atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymą, įprastai skiriami **įspėjimai, baudos, viešieji darbai**, kt. (sunkiais atvejais – areštas, baudžiamoji atsakomybė ir kt.);
- baudų dydis, kitų poveikio priemonių už atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymą taikymas tiesiogiai **nekoreliuoja su gyventojų generuojamu komunalinių atliekų kiekiu**, t. y. nors baudos didelės – atliekų kiekis auga (Austrija, Belgija, Liuksemburgas, kt.);
- visose ES valstybėse narėse, siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi atliekų tvarkymo taisyklių, daug dėmesio skiriama gyventojų **švietimui**.

Lietuvoje Administracinių nusižengimų kodekso⁵ 367 straipsnyje „Savivaldybių tarybų patvirtintų atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimas“ už atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimą nustatyta bauda nuo 30 iki 140 EUR, pakartotinai nusižengus – nuo 140 iki 600 EUR.

Pažymėtina, kad praktikoje už atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymą daugelyje Lietuvos savivaldybių dažnai taikomas Administracinių nusižengimų kodekso 366 straipsnis „Tvarkymo ir švaros taisyklių pažeidimas“, numatantis galimybę skirti **įspėjimą** (pastaba: 367 straipsnis tokios galimybės nenumato) arba baudą nuo 20 iki 140 EUR (pakartotinai nusižengus – nuo 140 iki 600 EUR).

Airija

Airijoje teisinius atliekų tvarkymo pagrindus įtvirtina Aplinkos apsaugos įstatymas⁶ bei kiti teisės aktai, kurių sąrašas pateikiamas Aplinkos apsaugos agentūros tinklapyje⁷.

Atsakomybė už netinkamą atliekų rūšiavimą priklauso nuo atliekų pobūdžio ir pažeidimo masto. Atsižvelgiant į tai, asmeniui gali būti skiriama bauda arba areštas. Detaliau:

- 150 EUR bauda vietoje;
- iki 4 000 EUR bauda, jei asmuo nuteisimas apygardos teisme;
- iki 600 EUR už kiekvieną dieną, jei po nuosprendžio priėmimo pažeidimas nepašalinamas;
- iki 130 000 EUR už aplinkos taršą ir 10 000 EUR per dieną už tęstinius pažeidimus.

Kalbant apie atliekų rūšiavimą, gali būti taikomos šios baudos:

- atliekų nerūšiavimas – iki 500 EUR bauda;
- perdirbimo taisyklių nepaisymas – iki 3 000 EUR bauda;

⁵ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr>

⁶ Protection of Environment Act 2003: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2003/act/27/enacted/en/html>

⁷ Environmental Protection Agency. Waste Legislation: <https://www.epa.ie/our-services/licensing/waste/waste-licensing/waste-legislation/>

- pakavimo taisyklių pažeidimas – iki 2 000 EUR bauda.

Nacionalinę atliekų statistiką renka Airijos aplinkos apsaugos agentūra⁸. Be to, trys regioninės atliekų tvarkymo vykdymo užtikrinimo institucijos reguliariai rengia ataskaitas, kuriose išsamiai aprašomos jų pastangos kovojant su neatitiktimi ir neteisėtu atliekų šalinimu. Šiuo metu yra prieinama 2023 m. ataskaita⁹.

Vis dėlto, kalbant apie baudų dydžių galimą koreliaciją su surenkamu atliekų kiekiu, sunku teigti, kad baudų dydžiai tiesiogiai koreliuoja su atliekų kiekiu, kadangi lyginant Eurostato duomenis, komunalinių atliekų kiekis šalyje nuo beveik 600 kg asmeniui 2013 m. išaugo iki beveik 650 kg asmeniui 2023 m.¹⁰

Kita vertus, atsakingos institucijos ir organizacijos deda pastangas didinti gyventojų informavimą apie tinkamo atliekų rūšiavimo ir perdirbimo svarbą. Šalyje dažnai rengiamos informavimo kampanijos, susijusios su atliekų šalinimu. Jas vykdo įvairūs subjektai, įskaitant savivaldybių tarybas, Klimato, energetikos ir aplinkos departamentą, privačias atliekų surinkimo paslaugas teikiančius subjektus, atskirus politikus, bendruomenių grupes ir nevyriausybinės organizacijas.

Austrija

Austrijoje atsakomybė už netinkamą atliekų rūšiavimą yra nustatyta atskirų federacinių žemių teisės aktuose. Apibendrinant galima pasakyti, jog skiriamos baudos dydį nustato institucija savo nuožiūra ir jis gali siekti nuo kelių iki kelių tūkstančių eurų.

Atsakomybės formos už netinkamą rūšiavimą:

- administracinės baudos: dažniausiai skiriamos už neteisingą atliekų išmetimą, rūšiavimo taisyklių nepaisymą ar pavojingų atliekų netinkamą tvarkymą;
- baudžiamoji atsakomybė: taikoma retais atvejais, kai pažeidimai kelia pavojų aplinkai ar žmonių sveikatai;
- civilinė atsakomybė: gali būti taikoma, jei netinkamas rūšiavimas sukelia žalą trečiosioms šalims (pavyzdžiui, gaisras dėl netinkamai išmestų baterijų).

Nors federalinis Atliekų tvarkymo įstatymas¹¹ nustato bendras taisykles, atskiros federacinės žemės gali:

- nustatyti konkrečius rūšiavimo reikalavimus (pavyzdžiui, atskiras biologinių atliekų surinkimas);
- skirti skirtingo dydžio baudas;
- įgyvendinti vietines kontrolės programas ir inspektavimo mechanizmus.

Minėta, jog baudų dydžiai gali varijuoti atskirose federacinės žemės. Žemiau pateikiamas Vienos pavyzdys. Vienos (federacinės žemės) atliekų tvarkymo įstatymo¹² 47 skirsnis nustato, jog juridiniai asmenys už įvairius atliekų surinkimo įsipareigojimų pažeidimus gali būti baudžiami bauda iki 3500 EUR. Tačiau už atskirus rimtus nusižengimus bauda gali siekti ir 35 000 EUR.

Už netyčinius rūšiavimo pažeidimus fizinis asmuo gali būti baudžiamas 50 EUR bauda. Tačiau už didesnius pažeidimus fiziniams asmenims bauda gali siekti ir 2 000 EUR.

⁸ Environmental Protection Agency. Waste Statistics: <https://www.epa.ie/our-services/monitoring--assessment/waste/national-waste-statistics/>

⁹ WERLA. Annual Reports: <https://www.werla.ie/annual-report/>

¹⁰ Eurostat. Municipal waste down by second consecutive year: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250213-1>

¹¹ Abfallwirtschaftsgesetz:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002086>

¹² Wiener Abfallwirtschaftsgesetz:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrW&Gesetzesnummer=20000141>

Kalbant apie baudų dydžių galimą koreliaciją su surenkamu atliekų kiekiu, sunku teigti, kad baudos dydis lemia atliekų kiekį. Palyginus Eurostato duomenis, komunalinių atliekų kiekis šalyje nuo beveik 600 kg asmeniui 2013 m. išaugo iki 800 kg asmeniui 2023 m.¹³

Be kita ko, paminėtina, jog šalyje yra taikomos įvairios prevencinės priemonės (informavimo kampanijų, edukacijų ir kitokių iniciatyvų), siekiant skatinti tinkamą atliekų rūšiavimą. Teisės aktai išskiria savivaldybių atsakomybės ribas bei atvejus, kai savivaldybės (savivaldybių asociacijos) turi aktyviais veiksmais įsitraukti į atliekų surinkimo sistemą (pavyzdžiui, užtikrinant tinkamą įvairių tipų baterijų surinkimą). Pažymėtina, kad svarbus vaidmuo gyventojų informavimo procese dėl tinkamo atliekų surinkimo ir rūšiavimo tenka Austrijos ekonomikos rūmams¹⁴, Elektros įrangos atliekų koordinavimo tarnybai¹⁵ ir kt. įstaigos bei organizacijos.

Prie informacinės kampanijos taip pat prisideda federalinės ministerijos, Austrijos savivaldybių asociacija, atskiros federacinės žemės ir savivaldybės. Pavyzdžiui, Vienos miesto iniciatyva „natürlich weniger Mist“ (natūraliai mažiau atliekų) skatina ir remia novatoriškus ir pavyzdinius projektus bei veiklą, kurie prisideda prie vertingų išteklių išsaugojimo arba prie tvaraus gyvenimo būdo ir elgesio¹⁶.

Belgija

Belgijoje atsakomybė už atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymą yra nustatyta tiek federaliniu lygiu, tiek ir atskirų savivaldybių teisės aktuose.

Belgijoje veikiančios įmonės privalo teikti metines deklaracijas apie parduodamas pakuotes. Šioje deklaracijoje išsamiai nurodomas Belgijos rinkai pateiktų pakuočių kiekis, rūšis ir perdirbimo galimybės. Įmonės, parduodančios ne mažiau kaip 300 tonų pakuočių arba 100 tonų supakuotų gaminių, privalo teisiškai teikti savo pakuočių duomenis. Deklaracija turi apimti įvairių rūšių pakuotes, įskaitant plastiką, metalą, popierių ir stiklą, ir aiškiai apibrėžti perdirbimo rodiklius. Nesilaikant šių įsipareigojimų, gali būti taikomos baudos.

Pažymėtina, jog didelis dėmesys yra teikiamas ir sankcijų, dėl pažeidimų, susijusių su tinkamu atliekų tvarkymu, klausimams. Svarbi teisinio reguliavimo naujovė šioje srityje įgyvendinama nuo 2010 m. Pagal minėtą reguliavimą, savivaldybės įgijo teisę pačios taikyti sankcijas (tam tikra apimtimi), nesikreipdamos į teismą. Už atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymą numatytos baudos iki 250 EUR, arba alternatyvios baudos – viešieji darbai.

Kita vertus, sunku nustatyti tiesioginę koreliaciją tarp taikomų sankcijų ir atliekų tvarkymo efektyvumo. Vadovaujantis Europos aplinkos agentūros ataskaita, Belgija pasiekė aukštą perdirbimo rodiklį, ypač buitinių atliekų srityje. Dėl veiksmingos rūšiavimo politikos perdirbama daugiau nei 80 proc. pakuočių atliekų – tai vienas didžiausių rodiklių ES. Taip yra dėl griežtos sistemos, kuri skatina namų ūkius ir įmones rūšiuoti atliekas pagal medžiagas – stiklą, plastiką, popierių ir organines atliekas – todėl perdirbimas tampa efektyvesnis ir lengviau valdomas.

Siekdama dar labiau sumažinti atliekų kiekį, Belgija naudoja vadinamąją PAYT sistemą (angl. *pay as you throw* – mokėk už tiek, kiek išmeti) sistemą, pagal kurią gyventojai apmokestinami pagal jų susidarančių atliekų kiekį. Ši politika skatina namų ūkius mažinti savo atliekų pėdsaką, puoselėjant sąmoningo vartojimo kultūrą. Kiekvienas neperdirbamų atliekų maišas kainuoja, todėl gyventojai yra motyvuoti daugiau perdirbti ir mažiau švaistyti¹⁷.

Belgijoje vienam gyventojui tenkantis komunalinių atliekų kiekis iki 2019 m. išliko gana stabilus. Vertės gerokai padidėjo 2020 m., kai įsigaliojo naujos ataskaitų teikimo taisyklės: iki 2019 m. ataskaitos buvo teikiamos tik remiantis buitinėmis atliekomis, o nuo 2020 m. ataskaitose

¹³ Eurostat. Municipal waste down by second consecutive year: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250213-1>

¹⁴ Austrian Economic Chambers: <https://www.wko.at/austrian-economic-chambers>

¹⁵ Elektro-ADE: <https://www.elektro-ade.at/elektrogeraete-sammeln/wissenswertes-ueber-lithiumbatterien/>

¹⁶ Die Initiative "natürlich weniger Mist": <https://www.wenigermist.at/initiative>

¹⁷ European Environment Agency. Waste management country profile - Belgium: <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/waste-and-recycling/municipal-and-packaging-waste-management-country-profiles-2025/be-municipal-waste-factsheet.pdf>

pateikiamos ir panašios įmonių atliekos. 2022 m. šalyje susidarė 690 kg komunalinių atliekų vienam gyventojui, o tai gerokai viršija (apytikslį) ES-27 vidurkį – 513 kg vienam gyventojui¹⁸.

Taigi, be kita ko, svarbi ir šviečiamoji veikla atitinkamoje srityje, o ne tik sankcijų griežtinimas. Pavyzdžiui, organizacija „Bebat“, atsakinga už baterijų surinkimą šalyje, vykdo edukacinę ir konsultacinę veiklą vartotojams ir verslams, tinkamo baterijų utilizavimo klausimais¹⁹.

Danija

Danijoje teisinius atliekų rūšiavimo pagrindus apibrėžia Aplinkos apsaugos įstatymas²⁰ bei Atliekų tvarkymo potvarkis²¹.

Subjektai privalo laikytis savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklių ir vykdyti nustatytas rūšiavimo instrukcijas. Už nustatytų taisyklių nesilaikymą gali būti skiriamos baudos. Ypač sunkiais atvejais – kai padaryta žala aplinkai ir gauta ekonominė nauda – gali būti skiriamas ir areštas.

Už pavienius nusižengimus (pavyzdžiui, netinkamas buitinių atliekų rūšiavimas) gali būti taikomas įspėjimas. Realios piniginių baudos ar areštas gali būti taikomas už didelio masto, pasikartojančius, piktybinius pažeidimus. Konkrečius baudų dydžius nustato atskiros savivaldybės.

Pagal Eurostato duomenis, lyginant buitinių atliekų kiekį tenkantį vienam gyventojui 2013 ir 2023 m., pastebėtina, kad ženklus pokyčio šioje srityje nėra, o atliekų kiekis vienam gyventojui išlieka gana aukštas (vienas aukščiausių ES) – apie 800 kg²². Todėl prevencinių ir baudžiamųjų priemonių kiekis, galima teigti, nekoreliuoja su atliekų kiekiu.

Pažymėtina, jog šalia taikomų sankcijų didelis dėmesys yra skiriamas ir prevencijai. Savivaldybės nuolat teikia informaciją apie teisingą atliekų rūšiavimą, per namų ūkiams platinamą spausdintinę medžiagą, elektroninį paštą ir kitus informavimo kanalus. Tai yra neatsiejama savivaldybių teikiamos visiems namų ūkiams paslaugos dalis. Visi gamintojai ir importuotojai, tiekiantys baterijas ir akumuliatorius į Danijos rinką, privalo proporcingai finansuoti visuomenės informavimo veiklą pagal savo rinkos dalį. Aplinkos ministras nustato konkrečias taisykles dėl šios veiklos turinio ir apimties.

Estija

Atliekų rūšiavimas Estijoje yra privalomas, o netinkamas rūšiavimas gali užtraukti įspėjimus ir baudas. Bendrieji atliekų surinkimo, rūšiavimo ir tvarkymo reikalavimai nustatyti Atliekų įstatyme²³. Už vietos valdžios atliekų tvarkymo taisyklėse numatytų atliekų tvarkymo reikalavimų pažeidimą gali būti skirta bauda iki 200 baudos vienetų (120⁷ str. 1 dalis). Baudos vienetas yra bazinis baudos dydis, 2025 m. jis lygus 8 EUR²⁴.

Pagal galiojančią tvarką, susidarančias atliekas reikia atskirti jų susidarymo vietoje, t. y. rūšiuoti, ir užtikrinti, kad jos būtų perduotos atliekų tvarkytojui pagal rūšis. Pažymėtina, kad vietos valdžios institucijos gali nustatyti papildomus reikalavimus ir baudas, susijusias su atliekų rūšiavimu. Pavyzdžiui, savivaldybė gali skirti baudas gyventojams, kurie nesilaiko atliekų rūšiavimo taisyklių. Baudos dydis atskirose savivaldybėse gali skirtis, tačiau paprastai jos yra tokios pačios, kaip ir nustatytos nacionalinio lygmens teisės aktuose²⁵.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Bebat: <https://www.bebat.be/en>

²⁰ Miljøbeskyttelsesloven: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2024/1093>

²¹ Affaldsbekendtgørelsen: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2024/1749>

²² Eurostat. Municipal waste down by second consecutive year: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250213-1>

²³ Waste Act: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504022025001/consolide>

²⁴ Penal Code: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/520032023010/consolide/current>

²⁵ ECPRD Request no. 6093 –Battery waste management (2025-06-10).

Italija

Italijoje nacionaliniai teisės aktai nereglementuoja baudų gyventojams, kurie netinkamai rūšiuoja atliekas. Tokios baudos numatytos savivaldybių taisyklėse²⁶. Pavyzdžiui, Romos komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse²⁷ detalai reglamentuojamos baudos už atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymą, įskaitant atliekų nerūšiavimą ir pan. Priklausomai nuo pažeidimo, minimali bauda gali būti 25 EUR, maksimali – 500 EUR. Už atliekų atsikratymą tam neskirtoje vietoje gali būti skiriama bauda nuo 300 EUR iki 3 000 EUR. Panašaus dydžio baudos taikomos ir kitose savivaldybėse.

Latvija

Latvijoje buitinių atliekų rūšiavimo pagrindas nustatytas Atliekų tvarkymo įstatymo²⁸ 8 straipsnyje, kuris įtvirtina pareigą savivaldybėms savo teritorijoje nustatyti komunalinių atliekų surinkimo ir rūšiavimo taisykles. Savivaldybės privalo priimti privalomus reglamentus, kuriais šios pareigos tampa privalomos visiems atliekų gamintojams, įskaitant namų ūkius. Pavyzdžiui, Rygos miesto savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintose komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse²⁹, be kita ko, nustatyta pareiga rūšiuoti atliekas, jas šalinti tam skirtuose konteineriuose ir kt. (17 str.).

Nacionaliniu lygmeniu Vyriausybės nutarimas Nr. 712 „Nuostatai dėl atliekų rūšiavimo, atliekų paruošimo pakartotiniam naudojimui, atliekų perdirbimo ir medžiagų atgavimas“³⁰ nustato išsamius reikalavimus, ką praktiškai reiškia „rūšiavimas“. Jame nurodomos privalomai atskiriamos atliekų rūšys (popierius, metalas, plastikas, stiklas; be to, pagal grafiką – tekstilė, biologinės atliekos, pavojingos atliekos ir kt.) ir savivaldybės įpareigojamos sukurti tinkamą konteinerių tinklą, kad atliekų rūšiavimas gyventojams būtų praktiškai įmanomas.

Nesilaikant įstatymų ar savivaldybės patvirtintų atliekų tvarkymo taisyklių, taikoma administracinė atsakomybė.

Administracinės atsakomybės įstatyme³¹ nustatyta, kad vienas baudos vienetas yra 5 EUR. Minimali bauda fiziniams ir juridiniams asmenims yra 2 baudos vienetai. Savivaldybių privalomuosiose taisyklėse gali būti nustatytos baudos nuo 2 iki 100 baudos vienetų (nuo 10 iki 500 EUR), taip pat gali būti numatytas įspėjimas, kaip pirmasis žingsnis³².

Apibendrintos šalies statistikos apie skirtas baudas dėl savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklių nesilaikymo nėra, tačiau kai kurios savivaldybės pateikia skaičius. Pavyzdžiui, Jelgavos savivaldybėje 40 asmenų buvo patraukti administracinėn atsakomybėn už atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimus – skirta 11 įspėjimų ir 29 baudos, kurių bendra suma 2 090 EUR. (2022 m. duomenys). Daugpilyje laikotarpiu nuo 2023 m. spalio iki 2024 m. gegužės buvo pradėtos 22 administracinių nusižengimų teisenos, remiantis Rygos „Rīgas namu pārvaldnieks“ veiklos ataskaita, 2022–2023 m., bendradarbiaujant su atliekų tvarkymo operatoriais, bendra baudų, skirtų už netinkamą buitinių atliekų tvarkymą Rygoje, suma sumažėjo maždaug 40 proc.³³

²⁶ ECPRD Request no. 6093.

²⁷ Roma Regolamentoo per la gestione dei rifiuti urbani: https://www.comune.roma.it/web-resources/cms/documents/Assemblea_Capitolina_44_2021.pdf

²⁸ Waste Management Law: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/221378-waste-management-law>

²⁹ Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Rīgas pilsētā: <https://likumi.lv/ta/id/311068-par-sadzives-atkritumu-apsaimniekosanu-rigas-pilseta>

³⁰ Cabinet Regulation No. 712 Regulations Regarding Separate Collection of Waste, Preparation of Waste for Re-use, Recycling of Waste, and Material Recovery: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/327220-regulations-regarding-separate-collection-of-waste-preparation-of-waste-for-re-use-recycling-of-waste-and-material-recovery>

³¹ Law on Administrative Liability: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/303007-law-on-administrative-liability>

³² ECPRD Request no. 6093.

³³ Ten pat.

Savivaldybės ir atliekų tvarkymo operatoriai, tokie kaip „Getlini EKO“ ir „Eco Baltia Vide“, kontenerių aikštelėse teikia informacinę medžiagą, brošiūras ir pan. Pavyzdžiui, „CleanR“ grupės įmonės – atliekų tvarkymo bendrovė „CleanR“ ir gamintojų atsakomybės organizacija „Zalā josta“ – pasitelkė per daugelį metų sukaupias žinias ir patirtį kurdamas platformą³⁴, kurioje sukaupia svarbiausia informacija apie aplinkosauginį švietimą, siekiant žinias paversti konkrečiais veiksmais. Be to, vyksta nacionalinio lygio informavimo kampanijos, siekiant pabrėžti atliekų rūšiavimo svarbą.

Lenkija

Gyventojai privalo tinkamai rūšiuoti atliekas. Nesilaikant nustatytų atliekų rūšiavimo taisyklių, gali būti taikomos įvairios poveikio priemonės. Pavyzdžiui, skiriamos piniginių baudos, padidinti atliekų surinkimo mokesčiai, neaptarnaujami konteineriai, įpareigojant savininką jas perrūšiuoti, kt.³⁵ Piniginių baudos dydis priklauso nuo pažeidimo rūšies ir gali siekti iki 5000 PLN (apie 1 177 EUR), kaip nustatyta Įstatyme dėl švaros ir tvarkos palaikymo savivaldybėse³⁶.

Daug dėmesio skiriama tinkamam senų, nenaudojamų baterijų ir jų atliekų šalinimui. Draudžiama šias atliekas mesti į bendrą kontenerių su kitomis atliekomis. Pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso³⁷ 24 straipsnį, baudos dydis šiais atvejais gali būti nuo 20 iki 5 000 PLN (nuo 4,70 iki 1 175 EUR), jei įstatymai nenustato kitaip.

Lenkijos gyventojai apie atliekų rūšiavimą informuojami daugiausia per švietimo kampanijas, informaciją ant pakuočių, kontenerių ženklinių, įstatymus ir vietos savivaldos taisykles. Be to, svarbų vaidmenį atlieka žiniasklaida, švietimas mokyklose ir savivaldybių bei aplinkosaugos organizacijų teikiami praktiniai vadovai, kita informacinė medžiaga.

Liuksemburgas

Gyventojų atsakomybė už netinkamą atliekų rūšiavimą nustatyta tiek nacionaliniuose, tiek vietos savivaldos teisės aktuose. Įstatyme dėl atliekų tvarkymo³⁸ nustatyta pareiga asmenims ir gamintojams tinkamai rūšiuoti atliekas, ypač pavojingas, perdirbamas ir organines atliekas.

Šių pareigų nesilaikymas gali būti baudžiamas baudžiamosiomis sankcijomis. Pagal šį įstatymą, asmenys, kurie netinkamai rūšiuoja atliekas, gali būti baudžiami bauda nuo 251 iki 100 000 EUR. Sunkesniais atvejais, gali būti baudžiama laisvės atėmimu nuo 8 dienų iki 6 mėnesių. Mažiau sunkiais atvejais, pavyzdžiui, netinkamai rūšiuojant buitines atliekas, baudos dydis gali svyruoti nuo 25 iki 1 000 EUR.

Įstatymas dėl savivaldybių administracinių baudų ir savivaldybių pareigūnų kompetencijos³⁹ suteikia teisę savivaldybėms skirti administracines baudas, vadinamas „*avertissements taxés*“, už nedidelius aplinkos pažeidimus, įskaitant atliekų rūšiavimo pažeidimus. Pagal šį įstatymą, vietos valdžios institucijos gali skirti baudas, paprastai svyruojančias nuo 25 iki 250 EUR, su galimybe jas padidinti iki 2 500 EUR už sunkesnius ar pakartotinius pažeidimus.

³⁴ Latvijas Zaļais punkts: <https://www.zalais.lv/en/to-a-greener-latvia>

³⁵ ECPRD Request no. 6093.

³⁶ Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19961320622/U/D19960622Lj.pdf>

³⁷ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19710120114>

³⁸ Loi du 21 mars 2012 relative à la gestion des déchets, et modifiant: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2012/03/21/n1/jo>

³⁹ Loi du 27 juillet 2022 relative aux sanctions administratives communales, à l'élargissement des compétences des agents municipaux et modifiant: https://gouvernement.lu/en/dossiers/gouv2024_maint+en+dossiers+2021+agents-municipaux.html#:~:text=The%20law%20of%2027%20July,well%20as%20to%20offer%20a

Detaliau baudų skyrimo tvarka aprašoma Didžiosios Hercogystės reglamente⁴⁰, kuriame apibrėžtos šių administracinių sankcijų taikymo sąlygos. Pagal šį reglamentą, savivaldybių ar policijos pareigūnai gali skirti įspėjimus ar baudas už pažeidimus, pavyzdžiui, šiukšlinimą ar netinkamą buitinių atliekų šalinimą. Šių „apmokestintų įspėjimų“ sumos paprastai svyruoja nuo 24 iki 1 000 EUR, priklausomai nuo pažeidimo sunkumo ir aplinkybių, pavyzdžiui, jei atliekos išmetamos aplinkai jautriose vietose – netoli vandens telkinių, kt.

Administracinės baudos netaikomos nepilnamečiams. Kai savivaldybės atstovas pastebi pažeidimą, asmens prašoma per 15 dienų sumokėti 25 EUR mokestį, kad būtų išvengta administracinės procedūros, dėl kurios gali būti skirta didesnė bauda ir administracinis mokestis. Jei atitinkamas asmuo nesumoka mokesčio, Vidaus reikalų ministerijos sankcijas skiriantis pareigūnas peržiūri bylą. Pastarasis nuspręs, ar skirti baudą, ir nustatys jos dydį, remdamasis atitinkamos savivaldybės bendraisiais policijos nuostatais. Sankcionuotas asmuo gali apskųsti administracinę baudą administraciniam teismui⁴¹.

Praktikoje baudos už nedidelius pažeidimus, pavyzdžiui, cigarečių nuorūkas ar maisto pakuočių išmetimą, paprastai prasideda nuo maždaug 45 EUR. Jei tokios atliekos išmetamos saugomose teritorijose arba pažeidimai kartojasi, bauda gali žymiai padidėti iki 250 EUR ir daugiau. Jei pažeidimas susijęs su pavojingomis medžiagomis, pavyzdžiui, alyva, baterijomis ar dažais, jis paprastai perduodamas tiesiai teismui ir gali būti skirta žymiai didesnė bauda. 2022 m. (naujausi apibendrinti duomenys) Liuksemburge iš viso buvo skirtos 246 baudos, susijusios su netinkamu atliekų rūšiavimu ir (ar) tvarkymu⁴².

Prancūzija

Prancūzijoje yra taikomos tam tikros sankcijos už atliekų rūšiavimo pažeidimus, tiek gyventojams, tiek ir verslui (verslininkams – fiziniams asmenims bei juridiniams asmenims).

Gyventojų atveju gali būti taikomos gana simboliškos baudos (35 EUR arba iki 75 EUR paskirtos baudos nesumokėjimo laiku atveju) už buitinių atliekų rūšiavimo pažeidimus.

Pažymėtina, jog juridiniams asmenims galioja griežtesnės taisyklės. Bet kuri įmonė privalo rūšiuoti atliekas prie atliekų susidarymo „šaltinio“, jei jos veikloje atsiranda arba kaupiasi atliekos, t. y. jei jos veikla sukuria atliekas arba jei jos darbuotojai jas išmeta. Reikalavimai rūšiavimui skiriasi atsižvelgiant į tai, ar įmonė generuoja įprastines rūšiuotinas atliekas (popierių, plastiką, metalą, stiklą, biologines atliekas ir kt.), ar įmonė generuoja specifines atliekas (pavyzdžiui, baterijas, statybų ar griovimo atliekas).

Yra nustatyti atvejai, kai rūšiavimas prie šaltinio negali būti atliekamas:

- mažos patalpos (atleidimas nuo pareigos rūšiuoti biuro dokumentus);
- mažos statybvietės (atleidimas nuo statybinių ir griovimo atliekų rūšiavimo);
- atliekos panaudojamos tiesiogiai jas pagaminusios įmonės, įskaitant augalų genėjimo ar karpymo atliekas;
- individuali išimtis deginamoms biologinėms atliekoms jų susidarymo vietoje.

Jei rūšiavimas prie šaltinio neįvykdomas arba įgyvendinamas nesilaikant įsipareigojimų už pažeidimus verslininkui (fiziniam asmeniui – individualios įmonės savininkui ir pan.) gali būti numatyta 750 EUR bauda, juridiniam asmeniui – 3750 EUR bauda.

Didelio masto pažeidimų atveju gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, kurios sankcija gali siekti 4 metus laisvės atėmimo ir 150 tūkst. EUR baudą verslininkui (fiziniam asmeniui) arba iki 750 tūkst. EUR baudą juridiniam asmeniui.

⁴⁰ *Règlement grand-ducal du 9 juin 2022 relatif aux avertissements taxés déterminant les modalités d'application de l'avertissement taxé et établissant un catalogue des contraventions soumises à l'avertissement taxé prévu par la loi modifiée du 21 mars 2012 relative aux déchets*: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/rgd/2022/06/09/a268/jo>

⁴¹ *Municipal agents and administrative fines*:

https://gouvernement.lu/en/dossiers.gouv2024_maint+en+dossiers+2021+agents-municipaux.html#:~:text=The%20law%20of%2027%20July,well%20as%20to%20offer%20a

⁴² *ECPRD Request no. 6093*.

Kalbant apie sankcijų koreliaciją su atliekų rūšiavimo efektyvumu, pažymėtina, jog remiantis Eurostato duomenimis, lyginant buitinių atliekų kiekį, tenkantį vienam gyventojui 2013 ir 2023 m., pastebėtina, kad ženklus pokyčio šioje srityje nėra, o atliekų kiekis išlieka beveik nepakitęs ir sudaro apie 530 kg vienam gyventojui⁴³.

Slovėnija

Asmenys, kurie netinkamai rūšiuoja komunalines atliekas, gali būti baudžiami nuo 200 iki 800 EUR bauda. Verslininkams ir įmonėms šios baudos gali būti žymiai didesnės – nuo 1 500 iki 40 000 EUR. Tiksliai baudos suma priklauso nuo konkrečios savivaldybės Atliekų surinkimo ir tvarkymo taisyklių (kiekviena savivaldybė nustato savarankiškai).

Komunalinių atliekų tvarkymo įmonės ne rečiau kaip kartą per metus atlieka patikrinimus, kad įsitikintų, jog atliekos yra tinkamai rūšiuojamos. Pagrindinis šių patikrinimų tikslas – didinti vartotojų sąmoningumą, šviesti juos ir informuoti apie tinkamus komunalinių atliekų rūšiavimo ir tvarkymo būdus. Jei vartotojai nuolat ignoruoja įspėjimus ir nurodymus, valdžios institucijos gali imtis tolesnių veiksmų ir pranešti apie juos atitinkamoms institucijoms, kad šios imtųsi vykdymo užtikrinimo⁴⁴.

Suomija

Suomijoje atliekų rūšiavimo taisyklės yra įtvirtintos Atliekų įstatyme⁴⁵ ir Vyriausybės dekrete dėl atliekų⁴⁶.

Pagal minėtųjų teisės aktų nuostatas, tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys privalo rūšiuoti atliekas. Taisyklių laikymąsi stebi savivaldybių aplinkos apsaugos institucijos ir regionų ekonominės plėtros, transporto ir aplinkos centrai.

Pagal Atliekų įstatymo 32 straipsnį savivaldybė organizuoja atliekų tvarkymą. Savivaldybės yra atsakingos už namų ūkiuose susidarančių atliekų ir savivaldybių administracinėje ir paslaugų veikloje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymo organizavimą. Komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės yra pagrįstos Atliekų įstatymo 91 straipsniu, pagal kurį „savivaldybė gali išleisti bendruosius savivaldybei ar jos daliai taikomus reglamentus, kurie yra pagrįsti vietos sąlygomis ir būtini šiam įstatymui įgyvendinti“.

Atliekų turėtojas privalo užtikrinti, kad atliekos būtų surenkamos ir tvarkomos saugiai ir nekeliant pavojaus aplinkai. Praktiškai privatus sektorius privalo naudotis prieinamomis atliekų tvarkymo paslaugomis, pavyzdžiui, prisijungti prie savivaldybės paslaugos, skirtos mišrioms atliekoms, susidarančioms būste, išvežti perdirbamas medžiagas į atskirus surinkimo kontenerius ir pristatyti pavojingas atliekas į numatytas priėmimo vietas.

Gyventojai privalo rūšiuoti savo atliekas. Nerūšiavimas gali užtraukti įspėjimus, o kai kuriais atvejais – baudas už gyventojų rūšiavimo įsipareigojimų nevykdymą. Baudų dydžiai ir praktika įvairiose savivaldybėse skiriasi. Kai kuriais atvejais už netinkamai rūšiuotas atliekas gali būti taikomi didesni atliekų mokesčiai. Taip pat asmuo gali būti patrauktas į administracinę, o kraštiniais atvejais ir į baudžiamąją atsakomybę.

Privačių asmenų atveju administracinės sankcijos dažnai būna savivaldybės aplinkos apsaugos institucijos išduotas pranešimas apie atliekų tvarkymo pažeidimus arba nurodymas, kuriuo siekiama ištaisyti atliekų tvarkymo pažeidimus. Jei šio nurodymo nesilaikoma, gali būti skiriama bauda. Taigi, administracinis procesas tiesiogiai nebaudžia, o pirmiausia priverčia asmenį vykdyti

⁴³ *Ten pat.*

⁴⁴ *ECPRD Request no. 6093.*

⁴⁵ *Waste Act:* <https://finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/123999/mainPdf/main.pdf?timestamp=2011-06-17T00%3A00%3A00.000Z>

⁴⁶ *Government Decree on Waste:* <https://finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/22562/mainPdf/main.pdf?timestamp=2021-11-18T00%3A00%3A00.000Z>

savo įsipareigojimus. Kraštutiniu atveju, jei asmuo pakartotinai neprisijungia prie savivaldybės atliekų konteinerių išvežimo paslaugos arba surenka šiukšles savo kieme pažeisdamas draudimus, savivaldybė galiausiai gali pasirūpinti atliekų išvežimu ir priteisti išlaidas bei baudas.

Be kita ko, yra įdiegtos prevencinės priemonės, skirtos skatinti atliekų rūšiavimą. Tai apima, pavyzdžiui, informacines kampanijas, kurias organizuoja savivaldybės ir atliekų tvarkymo įmonės, skirtas dalytis informacija apie rūšiavimo svarbą ir teisingą praktiką. Atliekų tvarkymo institucijos taip pat gali atlikti patikrinimus ir išleisti gaires, skirtas rūšiavimui gerinti. Teisės aktai reguliariai atnaujinami siekiant pagerinti rūšiavimo efektyvumą ir sumažinti atliekų kiekį. Be to, daugelis organizacijų kuria naujus medžiagų pakartotinio panaudojimo ir atliekų susidarymo mažinimo būdus kaip prevencinę priemonę.

Vokietija

Vokietijoje, netinkamas atliekų rūšiavimas (pavyzdžiui, baterijų šalinimas su buitėmis atliekomis) yra draudžiamas pagal įstatymą. Atliekų susidarymas ir tvarkymas yra reglamentuojamas remiantis Žiedinės ekonomikos įstatymo⁴⁷ nuostatomis. Šio įstatymo 28 straipsnis nustato, jog atliekas tvarkyti, sandėliuoti ar kaupti šalinimo tikslais galima tik patvirtintuose įrenginiuose ar įstaigose.

Atliekų saugojimas ar tvarkymas šalinimui skirtuose atliekų šalinimo įrenginiuose, skirtuose šiems tikslams, taip pat leidžiamas, jei dėl mažo jų kenksmingumo potencialo joms nereikia leidimo pagal Federalinį išmetamųjų teršalų kontrolės įstatymą.

Federalinės Vyriausybės potvarkiu gali būti leista šalinti tam tikras atliekas arba tam tikrus tokių atliekų kiekius už nurodytų įrenginių ribų, jei to reikia ir nėra grėsmės, kad bus pakenkta visuomenės gerovei.

Kalbant apie netinkamą galutinių vartotojų atliekų šalinimą, pažymėtina, jog nustatyto atliekų rūšiavimo ir šalinimo pažeidimai gali užtraukti įvairaus dydžio baudas. Šios baudos kiekvienoje federacinėje žemėje nustatomos atitinkamos federacinės žemės teisės aktais ir tarp atskirų federacinių žemių skiriasi dydžiu ir apimtimi. Taigi, baudų dydžius nustato arba atitinkamos žemės, arba (kai kuriais atvejais) savivaldybės, įgyvendinant Žiedinės ekonomikos įstatymo nuostatas kartu su atitinkamos federacinės žemės baudų katalogu. Tai reiškia, jog konkretus veiksmas ar neveikimas už kurį gali būtų taikoma atsakomybė yra nustatytas Žiedinės ekonomikos įstatyme (federaliniame įstatyme), o konkrečios sankcijos nustatomos atskirai, kiekvienos federalinės žemės baudų kataloge.

Pavyzdžiui, Brėmeno federacinės žemės baudų kataloge už Žiedinės ekonomikos įstatymo (federalinio įstatymo) nuostatų pažeidimus nustatytos baudos nuo 20 iki 3 000 EUR⁴⁸.

Pažymėtina, jog aptariamo Žiedinės ekonomikos įstatymo 69 straipsnis nustato, jog fiziniams ir juridiniams asmenims atitinkama atsakomybė gali kilti dėl netyčinio atliekų atskyrimo pažeidimo, atliekų neatskyrimo ar neapdorojimo (įskaitant ir pavėluotą atskyrimą, apdorojimą – atskyrimą ir apdorojimą ne laiku), netinkamo dokumentų pildymo, neužtikrinamo atsakingų atliekų šalinimo tarnybų patekimo prie atliekų šalinimo sistemų ir kt.

Federalinės statistikos tarnybos duomenimis, Vokietijoje nėra statistinių duomenų apie nelegaliai išmestų atliekų mastą.

Kalbant apie baudų dydžių galimą koreliaciją su surenkamu atliekų kiekiu, sunku teigti, kad baudų dydžiai tiesiogiai koreliuoja su atliekų kiekiu, kadangi lyginant Eurostato duomenis, komunalinių atliekų kiekis šalyje nuo 2013 m. iki 2023 m. beveik nepakito ir sudaro apie 600 kg asmeniui⁴⁹.

⁴⁷ Gesetz zur Förderung der Kreislaufwirtschaft und Sicherung der umweltverträglichen Bewirtschaftung von Abfällen: <https://www.gesetze-im-internet.de/krwg/>

⁴⁸ Bußgeldkatalog zur Ahndung von Ordnungswidrigkeiten im Bereich des Umweltschutzes -Bußgeldkatalog Umwelt: https://umwelt.bremen.de/sixcms/media.php/13/Bußgeldkatalog%20Umwelt%201_2024.pdf

⁴⁹ Eurostat. Municipal waste down by second consecutive year: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250213-1>

Be kita ko paminėtina, jog šalyje yra taikoma nemažai prevencinių priemonių. Daugelis Vokietijos savivaldybių teikia informaciją apie atliekų rūšiavimą, pavyzdžiui, paaiškina, kokius daiktus leidžiama mesti į įvairius atliekų kontenerius, ir skelbia vietines surinkimo datas. Ši informacija skleidžiama per vadinamuosius „atliekų“ arba „surinkimo kalendorius“ (kai kurie iš jų prieinami kaip programėlės) ir kitas informacines brošiūras.

Siekiant užkirsti kelią netinkamam atliekų šalinimui ir įvykdyti gamintojams nustatytas perdirbimo kvotas, Vokietijoje buvo ir tebėra vykdomos nacionalinės atliekų rūšiavimo kampanijos. Vienas iš pavyzdžių – kampanija „Atliekų rūšiavimo darbai“ (nuo 2019 m.). Jos privatus finansavimas gaunamas iš savanoriškų pramonės ir prekybos dalyvio mokesčių. Svarbi vyriausybės remiama iniciatyva, kurioje dalyvavo daugiau nei 200 savivaldybių, buvo 2024 m. birželio mėn. vykusio kampanija „Vokietija skiria. Ar tu taip pat?“.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

Patarėja Aistė Griškonytė-Jasinskė

Tel. (0 5) 209 6182, el. p. aiste.giskonyte@lrs.lt

Patarėjas dr. Tomas Lavišius

Tel. (0 5) 209 6181, el. p. tomas.lavisius@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025